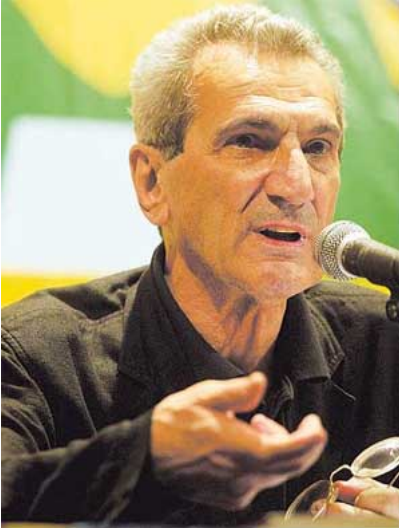

Bugün geçerli olabilecek her türden marksizmin niteliksel ihtiyaçları, coşkunculuk, radikal anti-stalinizm ve medyanın filtrelediği bürokratlaşmış resmî politikanın kabuğu altında gelişen moleküler isyanları görececek keskin bir çift gözdür. “**Otonomcu**” **marksizm** bu niteliklere sahip ya da en azından sahipmiş gibi görünüyor.

Otonomcu marksizm, altmışlarda “işçici”, 1973 sonrası “otonomcu” olarak anılan solcu İtalyan akımlardan doğdu. İtalyan KP’si, diğer gelişmiş kapitalist ülkelerdeki KP’lerin en güçlüsüydü. Altmışların sonunda ve yetmişlerde İtalya şiddetli mücadelelere ve güçlü sol faaliyetlere tanık oldu. O dönem güçsüz olan troçkistlerin önemli bir bölümü, 1968’de yaşanan ayrışmanın ardından, maoizmin çeşitli varyantlarına iltihak etti. “Otonomculuk” bu mayanın ürünü.

Örgütlü bir akım olarak otonomculuk 1979 sonrası marjinalleşti. **Antoni Negri** ve diğer otonomcu yazarlar, özellikle ABD’dekiler yazmaya devam ettiler.

Negri

'nin

Michael Hardt

ile birlikte kaleme aldığı

İmparatorluk

kitabı çok büyük bir satış rakamına ulaştı. Otonomcu marksizm, bugünlerde farklı bir dizi politikayı içererek yoluna devam ediyor.

Bana kalırsa otonomcu marksizmin üç ana teması bugün için oldukça kıymetli. Ancak otonomcular bana göre bu üç temayı da onları mistifiye ederek geliştiriyorlar. Sosyal Forum'ların geliştirilmesi aracılığıyla bugün otonomcu marksistlerle yapılacak tartışma ve kurulacak diyalog bu temaların açıklığa kavuşmasına katkı sunacaktır.

İlk tema otonomculuğun kriz marksizmi yerine önerdikleri sınıf mücadelesi marksizmidir.

Kapital'in 15. bölümünde Marx, büyük ölçekli fabrika endüstrisinin genel eğiliminin, "emeği, işin akıcılığını ve emekçinin evrensel hareketliliğini çeşitlendirmek" olduğunu söyler. Bu endüstri "temel üretim yasası olarak tanınmanın gerekliliğini (...) çeşitlenmiş iş için emekçinin uygunluğunu, sonuç olarak da bu işçinin çeşitlenmiş yeteneklerinin olası en üst seviyede gelişimini zorunlu kılar."

Endüstri, sermaye tarafından dayatılan sınırlamalarla mücadele etme noktasında kararlı olan aklı ve talepleri genişletmek suretiyle, daha çok çeşit ve hareketli işçi sınıfı üretir. "O, kapitalist üretim biçimine ait çelişki ve uzlaşmaz karşıtlıkları olgunlaştırır, dolayısıyla bunun yanında, eskisini imha etmek için gerekli güçleri, yeni toplumun oluşumuna ait unsurları temin eder."

Sermaye tepki gösterir; ancak onun tepkisi çelişkilerin olgunlaşmasına yol açar. "1830'dan beri gerçekleştirilen icatların tarihini, salt işçi sınıfının isyanlarına karşı sermayenin silâhlendirilmesi için yapıldığı tespiti üzerinden yazmak mümkündür."

Bu fikirleri cımbızlayan otonomizm, işçi sınıfı mücadelesinin kapitalist gelişimi ileri itmesine ve onu biçimlendirmesine, ayrıca gelişimin her bir aşamasındaki yeni yıkıcılık ihtimallerini arama ihtiyacına vurgu yapar. Bu vurgu, bugün küreselleşmeyi tartıştığımız noktada kıymetlidir. Bu, küresel sermayeye karşı küresel direnişin yollarını aramak anlamına gelir. Bu arayış, "küreselleşme karşıtlığı" basitliğine kapılmadan, çoğunlukla aldanılan milliyetçi ya da gerici tavırlara yönelmeden gerçekleşir.

Sınıf mücadelesi marksizminin yanında bir de sözde kriz marksizmi vardır.

Kriz marksizmi, kapitalizmin daima şu veya bu şekilde otomatik ekonomik yasalar kümesine bağlı olarak köşeye sıkıştığını söyler. İşçi sınıfı bu gelişim içinde salt bir kurban olarak gösterilir. Umut, ekonomik yasaların kaçınılmaz ve aynı ölçüde otomatik olarak katastrofik bir kriz üretecek olmasına bağlanır. Eğer devrimciler bu sırada kapitalizme karşı yeterli ölçüde güçlü bir parti örgütlerlerse, onu yıkacaklardır.

Bu düşünce tarzına ait unsurların kökeni, on dokuzuncu yüzyılın sonlarına dek uzanır. Ana gelişimi stalinist marksizm dâhilinde olmuştur. Fransız troçkistler bu doktrine, FKP'ye atıfla, "sefaletçilik" derler.

Kimi karmaşık nedenlerden ötürü kökleri otuzların sonuna ve kırklı yıllara dayanan kriz

marksizmi, aynı zamanda troçkizmi de etkilemiştir. Kriz marksizmine eşlik eden bürokratik devrimci parti anlayışından kurtulmak ve işçileri geçmiş mücadelelerin sistematik hafızası ile bilgilendirerek, işçi mücadelelerinin yıkıcı mantığını güçlendirmek için devrimci bir parti fikrini yeniden kurmak zorundayız.

Altmışlarda otonomist yaklaşım, İtalya'daki bürokratik emek hareketi karşısındaki tatminsizlikten doğdu. Hareketin birçok önde gelen eylemcisi kırklarda verilen Direniş içinde pişti. Kırklı yılların yirmi yaşındaki radikalleri o gün kırklı yaşlardaydı ve sözkonusu hayal kırıklığını on beş boyunca yaşamışlardı. Bu sebeple otonomcular, kuzey İtalya'daki genç işçilere yüzlerini döndüler.

Eski sendikacılara kulak asmayan ve onları anlamayan "proletarya arasında yükselen uğultu"ya dönük benzer bir dikkat bugün öğütlenebilir nitelikte. Britanya'da sendikacıların yüzde elli yedisi kırk yaşın üstünde. Sendika temsilcileri ve eylemcileri arasındaki oran ise kırkı aşılıyor.

Bugün kırk beş yaşında olan sendikacı, 1979'da iktidara gelen Thatcher zamanında yirmi yaşındaydı ve sendika üyeliği düşüştü; 1985'te madenciler yenildiğinde bu sendikacı yirmi altı yaşındaydı. O yetmişlerin sonu ve seksenlerin başındaki güçlü, kendine güvenen bir sendikal hareketten etkilenmişti, ancak o günden bugüne direniş kırıldı, zararlar sınırlandı ve kolektif özkurtuluş yerine bireysel dertlerle uğraşılmaya başlandı.

Yavaş yavaş ve parça parça ilerleyen yeni bir radikal nesil geliyor. Bu neslin fabrikaları ve işyerlerini ne zaman sarsacağını bilmiyoruz. Onun dinamikleri, 1968'de önemli bir bölümü güney İtalya'nın köylerinden gelmiş, çoğunluğu erkek olan o büyük ve yeni fabrikalardaki genç işçi neslinin dinamikleri ile benzerlik taşımayacak; ya da onların üstü olan yaşlı sendikacıları gibi de olmayacak. Bu noktada (Marx'ın sermayenin kompozisyonu kavramına atıfla) sınıf kompozisyonundan dem vuran otonomculara daha yakından ve derinden bakmak gerekiyor.

Ancak kimi otonomcu yazılarda işçilerin kapitalist gelişmeyi biçimlendiren eylemi fikri öyle daraltılıyor ki bu fikir, tüm "özerk" isyanlar için gerekli genel coşkunun derininde duran mücadelenin gelişimine ve sınıf kompozisyonuna dönük her türlü ilgiyi kesiyor.

Kapitalist gelişmenin elbette kendine has yasaları ve yapıları var. Kapitalist sınıf strateji de üretiyor. Ancak yaptığı her şey de işçilerin eylemine (inisiyatifine) karşı geliştirilmiş basit birer tepki de değil. Bu sebeple, işçilerin eylemine yakından bakmak ve kapitalist her türlü gelişmenin işçilerin inisiyatifine karşı verilmiş birer cevap olduğu yorumunu yapmak, tam bir mistifikasyon.

İşçiler tarafında belli bir işin hızını düşürecek, işverenleri yeniden teçhizatlandırıp örgütlenmeye itecek sessiz ve molekül bir direniş ile bilinçli, kolektif ve politik eylem arasında bir fark var. (her ne kadar ikisi arasında bir duvar olmasa da) savunmaya ve saldırıya dayalı mücadeleler birbirinden farklı şeyler.

Ancak kimi otonomcu yazılar, ayrımsız tüm kapitalist gelişmeyi işçilerin itirazları ile ileri itilen sermayeye atfediyor. Böylece işçilerin eylemselliği kendi özellikleri için incelenmeye değer bulunmuyor: onun basit anlamda kapitalist değişimin dışı dönük gerçekliğine bağlı olarak işlevli hâle gelebildiği sonucu çıkartılıyor.

Dolayısıyla sınıf mücadelesi marksizmi, kriz marksizminin bir çeşidine dönüşüyor, kapitalizmin daima krize mahkûm olduğunu, çünkü işçilerin itirazı ile sarsıldığını söylüyor.

İkinci olarak otonomculuk, marksist politikanın rehber ilkesi olarak işçilerin özerkliğine vurgu yapıyor.

Otonomculuk, genel anlamda ileriye dönük gelişime en iyi biçimde neyin katkı sunduğuna ilişkin ölçütler aracılığıyla marksistlerin politik tercihlerine rehberlik eden “gelişimselciliğin” ve ölçütü fiilî kapitalist gelişimi en militan biçimde sekteye uğratan, inkâr eden ya da ona karşı duranın ne olduğu üzerinden belirleyen “yadsımacılığın” karşısında konumlanıyor.

İşçi sınıfını bastırmalarına rağmen, temsil ettikleri “ilerleme” temelinde (eleştirel bir yoldan) stalinist devletlerin safında olan eski “ortodoks” yeni-troçkist konum “gelişimselciliği” örnekliyor. “Emperyalizm”i (yani ABD ve AB’yi) havaya uçurma temelinde (açıktan olmasa da çeşitli imalarla ve belli belirsiz) İslâmî köktencilik, Saddam Hüseyin, Slobodan Miloseviç ya da avro karşıtlığı ajitasyonunun safında yer alan “anti-emperyalizm” ucuz edebiyatı, “yadsımacılığı” ifade ediyor.

Bu yaklaşımlara karşı *İşçilerin Kurtuluşu İttifakı* olarak bizler üçüncü kampı temsil ediyoruz ve politikadaki bağımsız bir kamp olarak işçi sınıfının kendi kendini ortaya koymasını esas hâline getirmek istiyoruz. Savaşta işçi sınıfının katı manada bir “sınıfa karşı sınıf” biçiminde saflaşmaması gerektiği üzerinde dururken bile bu tespiti, saflaşmanın sınıfın bağımsızlığını muhafaza ederek kendi yöntemleri ile diğer demokratik ilkeler ya da ulusların kendi kaderini tayin hakkı ölçütüne dayanarak yapıyoruz.

Bize göre, en genel anlamda işçi sınıfı ile “halk” arasındaki politik ayrım (ki işçi sınıfı örgütleri köylüleri, öğrencileri ve diğer mücadeleleri destekleyebilir, hattâ desteklemelidir.) ve bağımsız bir politik işçi partisinin inşası işçilerin özerkliği için esastır.

Altmışların İtalyan işçileri uzlaştılar. Onlar İKP’yi “partiye kapsamlı bir “halk” gerçeğine bağladığı ve onu özerk bir politik güç olarak güçlendirmede için eleştirdiler.

Ancak yetmişlerde işçiler otonomcu oldular ve işçi sınıfını yeniden tarif ettiler. 1968-69 dönemecinden etkilenen büyük fabrikalardaki devrimciler yetmişten sonra marjinalleşti. Kapitalistler robotlar ve mikroelektronik kontroller ile fabrikaları küçülttüler ve üretimi küçük birimlerle taşeronlara dağıttılar. Otonomcular yüksek teknolojiye dayalı kapitalizme ait bu eğilimi gördüklerini iddia ettiler. Onlara göre doğrudan verimlilik zamanı önemsizleşiyor, tüm emek gücünün üretimi ve yeniden üretimi süreci üzerindeki kontrol daha önemli hâle geliyordu.

Büyük fabrikalardaki “kitlese işçi” ya da “kolektif işçi” yirmilerden beri sınıf kompozisyonunun açıklayıcı unsuruydu, ancak artık bu tartışmalıydı. Şimdi açıklayıcı unsur, emek-gücünün üretimi ve yeniden üretiminin, öğrencilerin, ev kadınlarının, kısacası herkesin üzerindeki kapitalist kontrole girmiş toplamı içeren “toplumsallaşmış işçi”ydi. Negri’nin yakın zamanlarda dile getirdiği “çokluk” kavramı bu toplumsallaşmış işçi ile benzer bir içeriğe sahip.

Otonomcular için bu yeniden tarif, hemen politik kimi avantajlar getirdi, onlara göre büyük

fabrikalardaki o büyük geri çekilmeye rağmen işçi sınıfı, hâlâ devrimci bir kaynama noktasında yaşıyordu. Bu yaklaşımın analitik dezavantajları vardı.

Sözkonusu yaklaşım yetmişler sonrası kapitalizmini abartılı bir biçimde, Marx'ın "ekonomik ilişkilerin kör baskısı" adını verdiği şeyden ziyade, hayat üzerindeki tüm her şeyi kucaklayan politik kontrole dayalı "totaliteryan" bir unsur olarak resmetti. Aynı zamanda toplumsal itiraza ait her türlü eylemi göklere çıkarttı. "İtiraz"ı parola kabul edip, ne kadar bireyselci ya da hattâ nihilist olursa olsun, her türlü örneği "kendiliğindenlik ve saf komünizm" in temsilleri olarak göklere çıkarttı ve böylelikle kapitalizmi daimî krizin içine fırlatıp attı.

Otonomcular özerkliği, sendikalardan ve partilerden, hattâ işçi sınıfının diğer sektörlerinden özerk olmak üzerinden yeniden yorumladılar. "Özerklik", parçalılık ve örgütsüzlük anlamına gelmeye başladı.

Sınıf örgütlenmesi yerine otonomcular (Marx'ın "sermayenin dolaşımı" kavramından uyarlayarak) "mücadelenin dolaşımı" nı ikâme ettiler ve esasında sınıf politikasını reddettiler.

Marx ,sınıf politikasını çalışma günü örneği ile izah eder. Her işyerinde tekil işçiler ve küçük işçi grupları boşluklar ve mola noktaları ararlar, işverenlerse bunları doldurmak için çabalar. Bu aslen moleküler düzeyde işleyen bir savaştır. İşçilerin kolektif öz farkındalığı ve güveninin belirli bir düzeyinde bu savaş örgütlü bir hâl alır ve işyerleriyle sanayi kollarında sendikalar kimi anlaşmalar yaparlar. Bir sonraki düzeyde savaş politikleşir, sendikal örgütlenmenin bile olmadığı işyerlerinde bile çalışma günü sınırlanır, işçiler bu yolla, Marx'ın "toplumsal sağduyu aracılığıyla toplumsal üretimi kontrol eden (...) işçi sınıfının politik ekonomisi" adını verdiği politik partiler oluşturur.

Diğer toplumsal başkaldırı eylemlerinde mevcut olmayan, sınıf olarak işçi sınıfına has bir mantıktır bu.

Kimi otonomcular için bu savaşın sadece moleküler biçimi "özerk" tir. Sonuç olarak onlar, kapitalist devlet iktidarının yıkılması ve "yeni bir işçi devleti iktidarı" nın kurulması fikrini reddederler. Onlar bunun yerine, yetmişlerin başında İtalyan aşırı solcularının "isyan" la ilgili sözleriyle "silâhlı parti" oluşumunu ve onun doğrudan terse çevrimi üzerinden belirlenen âcil görevleri koyarlar.

Otonomcular hareketin kendisine "alternatif toplumun onaylanması olarak bakarlar. Hareket kendi mekânlarını fethetmeli ve kontrol altında tutmalıdır. Bu, hâkim mücadele biçimi hâline gelmiştir. (*Revolution Retrieved*, 1983, s. 236; aynı fikir, John Holloway' in, *Change the World without Taking Power: the Meaning of Revolution Today* 'de de mevcuttur.).

Bugün otonomizmin politikası karikatür bir anarşizmle (otonomcu bir bildiride görüldüğü üzere, "çalışmak değil, isyan etmek istiyoruz!") ılımlı bir reformizm (Fransız otonomcu gazete **Çokluk** 'u n editörü Yann Moulier Boutang, Fransa'da saygıdeğer bir hükümet partisi olan Yeşiller'in saygıdeğer bir üyesidir.) arasında salınır.

Üçüncü olarak otonomizm, antistalinisttir. İşçiler ve yetmişlerdeki otonomcular SSCB'yi devlet kapitalisti bir ülke olarak görmüşlerdir. 1964'te vefat etmiş öncü bir işçi olan Raniero Panzieri'nin tespitine göre, "hem fabrika hem de tüm üretim düzeyinde üretim ilişkilerindeki kapitalist biçimlerin tekrarlanması -tüm bunlar, sosyalizmin planlama ve tek ülkede sosyalizmin imkânlılığı ile tanımlanmasından başka bir şey değildir."

Burada sözkonusu paradoks altmışların sonunda ve yetmişlerin başında açığa çıkar. O dönemin neredeyse tüm İtalyan aşırı solu "hafif maoist"tir -buradaki hafiflik, onların katı biçimde Pekin çizgisini yankılamamalarını, zorunlu olarak Mao'nun Stalin'e dönük desteğini kabullenmemelerini ama Mao'yu büyük bir marksist, Çin'i ise sosyalist olarak görmelerini ifade eder. İşçiler ve otonomcular bu konuda yan yanadırlar. Bugün bile (İmparatorluk'ta) Negri "(Rusya'da işçiler tarafından yapılan) 1917 ve (Çin'de Mao'nun stalinistleri tarafından yapılan) 1949 komünist devrimleri"ni aynı düzeyde ele alır; ABD'li otonomcu Harry Cleaver, *Reading Capital Politically*'nin 2000 baskısında yorum yapmadan, Negri'nin 1966-67 tarihli "büyük Çin kültür devrimi"ne dönük desteğini "halkın isyanının yükselen bayrağı" olarak niteler.

Bugün kimi otonomcular 17 devrimini başlangıcından itibaren devlet kapitalisti görüp küçümserler. Oysa altmışların ve yetmişlerin işçiliğinin ve otonomculuğunun yaklaşımı bu değildir. Zira bunlar bolşevik yanlısıdır. Sonrasında bu eğilimler, yeni "sınıf kompozisyonu" tarifi ile bolşevizmin demode olduğuna hükmederler, ama gene de bugünkü Negri'nin görüşlerini hiçbirini dillendirmez.

İşçilerin özerkliğini savunan biri nasıl olur da işçi sınıfının Stalin'in Sovyetler'inden görece daha az hareket alanı bulabildiği Mao'nun Çin'inin sosyalist iddialarına güven duyabilir?

Otonomcu fikriyatın iki unsuru, paradoksu görünüşte izah eder. İlk unsur, onların stalinizmin özgüllüklerini analiz etmemiş olmalarıdır. Onlar Sovyetler'i öncelikle devlet kapitalisti görmekte, zira bu devlet (aşırı basitleştirici bir yoldan) baktıkları ve yumuşak bir yoldan, giderek daha fazla, kapsamlı bir planlamaya yönelen batılı kapitalist devletlere benzemektedir. Sovyetler'in batıdan ayrıştığı noktalar onlara "komünist" görünmekte ve bu noktalar yeterli kabul edilmektedir. Tüm gösterişi ile cereyan eden "kültür devrimi" batıdan farklıdır ve işçi sınıfı üzerindeki baskıcı ve yıkıcı yönlerine rağmen "komünist" kabul edilmektedir.

İkinci unsur ise şudur: işçilerin özerkliği fikrinin parçalı isyan için gerekli coşkuyla kaynaşması, "kültür devrimi"nin yarattığı kaosu "özerk" bir mücadele olarak görülmesine yol açar.

Martin Thomas